

Актуальні питання застосування штучного інтелекту у судово-експертній діяльності

Наталія Мартиненко,

доктор філософії в галузі публічного управління та адміністрування,
ННЦ «ICE ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3234-0689>, e-mail: martynenko@hniise.gov.ua

Щоб оцінити всю міць і користь штучного інтелекту для судово-експертної системи, потрібно підготувати матеріальне та процесуальне право, передбачивши типові алгоритми прийняття рішень. Невідкладним правовим завданням забезпечення достовірності судово-експертної діяльності є створення правової регламентації штучного інтелекту для вироблення способів дослідження зв'язків між достовірністю та процесуальним актом, що містить висновки експерта у практичному застосуванні до різних ситуацій правосуддя.

Ключові слова: судово-експертна діяльність; судовий експерт; штучний інтелект.

Current issues of artificial intelligence application in forensic expert activity

Nataliia Martynenko

In order to assess the full power and benefits of artificial intelligence for the forensic system, it is necessary to prepare material and procedural law, providing for typical decision-making algorithms. An urgent legal task of ensuring the reliability of forensic expert activity is the creation of legal regulation of artificial intelligence to develop ways of researching the relationship between reliability and a procedural act containing the expert's conclusions in practical application to various situations of justice.

Keywords: forensic expert activity; forensic expert; artificial intelligence.

Інформатизація судово-експертної системи розкривається в роботах учених здебільшого, виходячи з необхідності нарощування допоміжного технічного потенціалу судово-експертних установ. Проте нині задоволення мінімальних потреб технічної оснащеності судових експертів перестало бути ідеалом їхньої функціональної ефективності. Електроніка та кіберпростір тепер посіли реальне місце безпосередніх продуктивних сил в роботі судового експерта. Тому, на нашу думку, настав час докорінного переосмислення концепції застосування інфокомунікативних засобів у судово-експертній сфері. Наразі на порядку денному стоять питання інтегрування та використання в судово-експертній діяльності раніше науково-практично не затребуваних колосальних можливостей штучного інтелекту (*Artificial Intelligence*). Система штучного інтелекту здатна використовувати багато даних, вивчати, оцінювати, обчислювати, виконувати дедуктивні міркування, абстрактно аналізувати та прогнозувати. З одного боку, впровадження штучного інтелекту сприятиме розв'язанню актуальних проблем судово-експертної діяльності, а з іншого, несе значну кількість невизначеності, дискусій та неоднозначних питань, які мають бути розв'язані вже сьогодні.

На даний момент у юридичній літературі практично нічого не розроблено з цієї

проблематики. Поки що не сформовано єдиного підходу до розуміння природи штучного інтелекту в технічній сфері, що зумовлює певну невизначеність у правовій, соціальній і морально-етичній галузях. Досі правознавці не сформулювали розуміння штучного інтелекту у вигляді правової проблеми, що потребує невідкладного розв'язання. Проте вибухоподібний розвиток кібертехнологій не залишає іншого вибору, як негайно поринути у правовий аналіз штучного інтелекту та створення юридичних засад його застосування у практичній діяльності судового експерта.

Відповідно до Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні, схваленій хозпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 року № 1556-р, «штучний інтелект — організована сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань; галузь штучного інтелекту — напрям діяльності у сфері інформаційних технологій, який забезпечує створення,

упровадження та використання технологій штучного інтелекту» [1].

У пункті «Р» вступу резолюції Європейського парламенту щодо норм цивільного права з робототехніки 2015/2103(INL) від 16 лютого 2017 року береться до уваги те, що існує ймовірність, що в довгостроковій перспективі штучний інтелект може перевершити інтелектуальний потенціал людини [2].

Штучний інтелект дає змогу імітувати когнітивні функції людини та отримувати під час виконання конкретних завдань результати, які можна порівняти як мінімум із результатами інтелектуальної діяльності людини.

Є кіберсистеми, здатні самонавчатися, адаптуватися до матеріального, духовного та правового життя суспільства. Штучний розум уже давно обіграє людину не тільки в азартних, а й у ділових іграх. Є програми-сперечальники, які можуть легко «переграти» людину в юридичних дебатах. Програми вже давно здатні писати та перевіряти складені людьми юридичні акти, у тому числі висновки експертів. Створено алгоритмізовані комплекси, здатні виносити правові рішення з доказовою силою та обґрунтованістю майже такою, як у судів. Є роботи-експерти, які самостійно проводять економічні, оціночні, банківські експертизи. Вони виконують їх швидше та якісніше, з математичною точністю. Коло розв'язуваних ними завдань не обмежене. На відміну від експертів-людей, вони можуть неупереджено витримувати задані параметри об'єктивності та достовірності.

Зрозуміло, якщо суспільство й правосуддя переконуються в тому, що одну й ту саму функцію за людину судового-експерта може виконувати робот, що він краще, ніж людина, справляється з дослідницьким завданням, то альтернативи роботам не буде. Штучний інтелект здатний уже зараз блискавично видати експертне рішення з багатьох типових питань, якісно його оформити, завіривши електронним підписом, який незрівнянно більш захищений, ніж звичайний людський, завірений печаткою установи. Слід зазначити, що техніка при належній експлуатації не допускає методичних помилок, вона бездоганна рівно настільки, наскільки про неї подбала людина, вбудовуючи її у правовідносини.

Нині жодна людина не має змоги відстежити всі системні зв'язки так, як це може зробити штучний інтелект. Щоб оцінити всю міць і користь штучного інтелекту для судово-експертної

системи, потрібно підготувати до цього матеріальне та процесуальне право, передбачивши в ньому типові алгоритми прийняття рішень для умов очевидності та неочевидності подій та доказів, а також для виявлення ознак достовірності експертного пізнання під час розв'язання завдань розслідування та судового розгляду кримінальних, цивільних, господарських та адміністративних справ. Виходячи з типових експертних завдань за значною кількістю судових справ, багато чого можна подати у вигляді алгоритмів штучного інтелекту. Штучний інтелект є найбільш ефективним способом розв'язання завдань, спрямованих на встановлення відповідності об'єкта дослідження заздалегідь заданим характеристикам та віднесення його до певного класу, роду, виду. Це пов'язано з тим, що, базуючись на паралельній обробці інформації, штучний інтелект здатний генерувати значну кількість моделей, зіставляючи до того ж вхідний образ, представлений сукупністю ознак із одним або кількома попередньо визначеними класами.

Незважаючи на цілу низку переваг штучного експертного інтелекту, він поки що залишається у сфері футурології невідомого. Формалізована кібернетично експертна діяльність відлякує також тим, що роботу-експерту будуть недоступні почуття етики, інтуїції, вірності, честі тощо. Проте штучний інтелект уже подолав поріг нерозуміння людських почуттів, моралі, моральності, звичаїв та традицій. Усе це може бути запрограмовано та виражено точною мовою кібернетичних та математичних алгоритмів. Робот-експерт уже працює і розуміє людину краще, ніж людина розуміє себе. У зв'язку з цим невідкладним правовим завданням забезпечення достовірності судово-експертної діяльності є створення правової регламентації штучного інтелекту для вироблення способів дослідження зв'язків між достовірністю та процесуальним актом, що містить висновки експерта, у практичному застосуванні до різних ситуацій правосуддя.

Ю. В. Кривицький слушно зазначає, що розроблення та використання систем штучного інтелекту мають здійснювати лише за умови дотримання верховенства права, основоположних прав і свобод людини та громадянина, демократичних цінностей, а також забезпечення відповідних гарантій під час запровадження таких технологій [3, с. 97].

До одного з основних недоліків штучного інтелекту належить імовірний результат відповіді на

поставлене запитання, тому виключати експерта із процесу дослідження, а головне, формулювання висновку не вартє. Моделюючи роботу головного мозку, штучний інтелект, так само як і людина, може припускатися помилок. Тому при його використанні в судово-експертній діяльності необхідно розв'язати питання про відповідальність судового експерта в ситуації, коли система припускається помилки. Яким би досконалим не був штучний інтелект, принцип персональної відповідальності судового експерта за результати проведеного дослідження скасовувати не потрібно. Штучний інтелект можна представити як допоміжний засіб розв'язання завдань, що стоять перед судовим експертом у конкретній ситуації.

Трансформаційні перетворення, що відбуваються у світі під впливом глобалізації та цифровізації суспільних процесів, роблять неминучим подальше удосконалення, запровадження та використання технологій штучного інтелекту. Ті установи та організації, які вчасно відреагують на нові виклики сьогодення та якнайшвидше реалізують у своїй діяльності завдання

з широкого використання методів, технологій та інструментів штучного інтелекту, зможуть гарантувати собі передові місця.

Перелік джерел посилання

1. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 р. № 1556-р (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 14.03.2023).
2. European Parliament resolution with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103(INL))' (European Parliament, 16 February 2017). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017IP0051&rid=9> (дата звернення: 14.03.2023).
3. Кривицький Ю. В. Штучний інтелект як інструмент правової реформи: потенціал, тенденції та перспективи. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 2 (119) DOI: 10.33270/01211192.90 (дата звернення: 14.03.2023).

Правова основа здійснення судової експертизи в Україні

Вікторія Маруніч,

Закарпатський НДЕКЦ МВС України, м. Ужгород, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-9445-3945>, e-mail: vikismail@ukr.net

Досліджено та проаналізовано законодавство України у сфері судово-експертної діяльності.

Ключові слова: судова експертиза; докази; експерт; науково-дослідна установа; судово-експертна діяльність; державне регулювання.

The legal basis for implementing forensic examination in Ukraine

Viktoriia Marunych

Ukrainian legislation in the field of forensic expert activity have been studied and analyzed.

Keywords: forensic examination; evidence; forensic expert; research institution; forensic expert activity; state regulation.

Нормативно-правове регулювання судово-експертної діяльності в Україні протягом останніх років здійснювалося досить системно і динамічно. Паралельно з реформуванням судочинства в Україні відбуваються зміни в системі експертного забезпечення. На черзі реформування процесуального законодавства та правове регулювання судово-експертної діяльності.

Судова експертиза — це дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять

інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів досудового розслідування чи суду [1].

Варто звернути увагу й на інше тлумачення поняття судової експертизи. Деякі науковці вважають, що судова експертиза — це самостійна процесуальна форма перевірки доказів, які вже мають місце, а також отримання нових.

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про судову експертизу», судово-експертну діяльність в Україні здійснюють державні спеціалізовані